

---

# Jan Lucemburský (1. část)

---

Anna Košátková – Drahomír Suchánek

Janův syn Karel IV. ve své autobiografii *Vita Caroli Quarti* považoval za nutné objasnit nejenom svůj původ, ale též kořeny svého otce: „*Přeji si proto, aby vám nebylo tajno, že mého otce jménem Jan zplodil Jindřich VII., císař římský, z Markéty, dcery vévody brabantského. Jan pojal manželku jménem Elišku, dceru Václava II., krále českého, a obdržel s ní Království české, poněvadž nebylo mužského potomstva v královském rodě českém. I vyhnal Jindřicha, vévodu korutanského, který měl za manželku starší sestru řečené manželky, která později zemřela bez potomstva.*“ Svatba čtrnáctiletého Jana s osmnáctiletou Eliškou se odehrála první zářijový den roku 1310 ve Špýru. Nástup čtrnáctiletého Jana na český trůn na podzim 1310 ukončil čtyřleté spory o vládu. Byť Jan kvůli svému věku neměl valné zkušenosti, měl za sebou podporu jednoho z nejvýznamnějších evropských rodů – otec byl císařem a strýc Balduin trevírským arcibiskupem. Rodové a politické vazby Lucemburků sahaly na francouzský královský dvůr, čehož Jan mnohokráté využil.



Při popisu vlády Jana Lucemburského je třeba zdůraznit rozvoj zahraniční politiky doslova do všech světových stran. V průběhu života král Jan připojil k Českému království kromě Lucemburska (v roce 1313) i Chebsko jako říšskou zástavu (od roku 1322 trvalá součást českého státu). Další územní zisky přišly po vymření rodu braniborských Askánců v Lužici – roku 1319 bylo připojeno Budyšínsko a o deset let později Zhořelecko (Horní Lužice). Mnohem významnější směr lucemburské politiky však směřoval do Slezska, kde Jan, s nároky na polskou korunu Přemyslovců, aspiroval na další připoutání zdejších knížectví k českému státu. Po sérii rozhovorů v Trenčíně a Vísegradu v roce 1335 se Jan Lucemburský vzdal nároků na polskou korunu, naopak polský Kazimír III. uznal fakt, že slezská knížectví přináležejí k Českému království. Územními zisky Jana Lucemburského byl vytvořen základ území nazývaného později Koruna česká, které v roce 1348 spojovalo nové státoprávní uspořádání.

Od počátku 30. let narůstaly lucemburské aktivity v severní Itálii. Ludvík Bavor udělil Janovi jako císařskou zástavu Bergamo, Milán a další města. Jak vzpomíná ve svém vlastním životopise jeho syn Karel: „*Zatímco můj otec meškal v Tridentě, byla mu dána tato města v Lombardii: města Brescia, Bergamo, Parma, Cremona, Pavie, Reggio a Modena; v Toskánsku pak Lucca se všemi okrsky a hrabstvími, které k ní náleží.*“ V roce 1329 se král Jan se vši vervou pustil do zápasu o zde jmenovaná území v severní Itálii. Některá z tamních měst se na něj obrátila se žádostí o ochranu v bojích s jinými bohatými městy této oblasti. Do Itálie poslal v té době patnáctiletého syna Karla. Pokus o udržení tohoto území však ztroskotal a po roce 1331 se Jan Lucemburský naplno věnoval především středoevropské politice. Jak se píše ve Zbraslavské kronice: „*Po uplynutí sedmi měsíců, v nichž byl král v krajinách lombardských, protože naň doléhalo mnoho záležitostí jak v Německu, tak ve Francii, svěřil lombardská města svému prvorozenému synu, kterého k sobě dříve povolal z Lucemburska, a poslav napřed posly, rozhodl se odebrat do Řezna. ... našel tam Ludvíka Bavora, a ti dva Ludvík Bavor a král Jan, se často sházeli na ostrově uprostřed Dunaje a vzájemně projednávali s nejdůvěrnějšími svými rádci po dvacet dva dny co nejtajněji své záležitosti.*“



Aktivní zahraniční politika poněkud kontrastovala s obtížemi, jimž musel Jan čelit uvnitř Českého království. 25. prosince 1310 na zemském holdovacím sněmu přiznal Jan šlechtě mnohá práva (tzv. Inaugurační diplom) a v únoru 1311 byl slavnostně v Praze korunován českým králem. Počátky vlády ale provázely mnohé nesnáze a ani další léta nebyla klidná. Česká šlechta trvala na zachování svého silného postavení a neváhala se proti králi postavit. Série menších i větších střetů, jakož i narůstající odcizení mezi Janem a Eliškou, donutily krále postupně rezignovat na silnou královskou vládu. Ústupky šlechtě, které Jan Lucemburský musel učinit již na počátku své vlády, do značné míry zkomplikovaly jeho snahu o prosazení respektované panovnické pozice. Podmínky přijetí Jana českým králem sice vyjednal jeho hlavní poradce, moravský arcibiskup Petr z Aspeltu, ve formě královské milosti (tj. bylo možné je teoreticky zase odvolat či upravit), v praxi ale šlechta nemínila nijak oslabit svůj vliv. V prvních letech ještě nedošlo k zásadní konfrontaci – čeští pánové respektovali význam a vliv Janova otce Jindřicha VII. Král Jan proto mohl dokončit ovládnutí jednotlivých bočních zemí – Moravy, Opavska a dalších.

Jan Lucemburský se snažil vykonávat pevnou a autoritativní vládu, což však bylo obtížně realizovatelné v prostředí, kde šlechta trvala na svém právu spravovat klíčové zemské úřady. Král se svými šlechtici sice ještě v roce 1315 bojoval na moravsko-slovenském pomezí, záhy se však rozhodl upevnit vlastní pozici odstraněním hlavních šlechtických předáků (zatčení Jindřicha z Lipé v roce 1315). Nečekaný krok vyvolal širokou odezvu a dosud si konkurující šlechtické skupiny se proti králi spojily. Smír obou stran nakonec vyjednali Petr z Aspeltu a Balduin Trevírský, přičemž se de facto obnovilo postavení Jindřicha z Lipé.

Nový konflikt vypukl v okamžiku, kdy Jan dlel v říši při podpoře Ludvíka Bavora. Eliška Přemyslovna zasáhla do sporů dvou hlavních šlechtických frakcí (Jindřich z Lipé x Vilém Zajíc z Valdeka). Následné občanské válce nedokázal zabránit ani zkušený Petr z Aspeltu, což přinutilo Jana zasáhnout. Vojenské řešení sporů se však ukázalo být neúčinným, stupňující se násilí pouze opětovně spojilo obě šlechtické frakce proti králi. Jindřich z Lipé se dokonce spojil s Fridrichem Habsburským a oblehl Jana v Brně. Český král si začal uvědomovat, že si v zemi nevybojuje nadřazenou pozici a v konečné fázi rezignoval. Na zemském sněmu v Domažlicích v dubnu 1318 přistoupil na šlechtické požadavky, opětovně uznal inaugurační diplomy a svůj primární zájem do budoucna zaměřil mimo české hranice.

#### **Rozšiřující literatura:**

BENEŠOVSKÁ, Klára. *Královský sňatek: Eliška Přemyslovna a Jan Lucemburský 1310*. Praha: Gallery, 2010.

BOBKOVÁ, Lenka. *Územní politika prvních Lucemburků na českém trůně*. Ústí nad Labem: Univerzita J. E. Purkyně, 1993.

SPĚVÁČEK, Jiří. *Jan Lucemburský a jeho doba 1296–1346: k prvnímu vstupu českých zemí do svazku se západní Evropou*. Praha: Svoboda, 1994.

SPĚVÁČEK, Jiří. *Král diplomat, 1296–1346*. Praha: Panorama, 1982.

URBAN, Jan. *Kresčak 26. srpna 1346*. Praha: Paseka, 2000.